

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת ניצבים וילך, כ"ה אלול תשע"ד

על צדק חברתי ואחריות חברתית

בפרשת השבוע נמצא את היסוד והתשתית לצדק חברתי. הפרשה פותחת בתיאור הנצבים בברית: ראשי השבטים, הזקנים, השוטרים וכל איש ישראל. בנוסף לכך גם חוטבי העצים ושואבי המים. הכוונה היא לעובדים הפשוטים, ואילו רש"י מפרש שהמדובר בכנענים שבאו להתגיר בימי משה. אף על-פי שמדובר בגרים שבאו בערמה וכוונתם אינה טהורה, כמו הגבעונים בזמנו של יהושע, משה קיבלם ונתנם חוטבי עצים ושואבי מים. במילים אחרות, הברית אינה נכרתת עם יחידים, גם לא עם שכבה זו אחרת במרקם החברתי, אלא עם העם כולו ואפילו עם אלו שהסתפחו אליו מבחוץ. כך מעידה התורה: **"למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלוקים"**.

עניינה של הברית הוא יצירת עם, שכידוע מורכב ממעמדות שונים מחוטב העצים ושואב המים ועד ראשי השבטים. מן הדור הנוכחי, ומן הדורות הבאים, כולם נכללים בברית. מהי משמעותה של ברית זו שנועדה לקשור לא רק בינינו לבין ריבונו של עולם, אלא גם לחבר אותנו ליחידה אחת הקרויה עם? התורה משיבה בסמוך על התוצאה והמשמעות של כריתת הברית: **"פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פונה היום עם ה' אלוקינו ללכת לעבוד את אלוהי הגוים ההם"**.

המדובר הוא באדם יחיד, איש או אישה (או משפחה או שבט), המתכננים ומעלים על ליבם ("אשר לבבו פונה...") ללכת לעבוד עבודה זרה. אף על-פי שמדובר כאן על חטאו של היחיד, העונש שמתארת התורה הוא עונש על הרבים: **"ויחר אף ה' בארץ ההיא, להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה"**.

מדוע ולמה נענשים הרבים על חטאו של היחיד? שאלה זו, מלמד אותנו רש"י עלולה להישאל על-ידי עם ישראל: ואם תאמרו מה בידינו לעשות? אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד?! ותשובת הקב"ה לשאלה זו היא: **"אין אני מעניש אתכם על הנסתרות"**, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות, לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם, יענשו הרבים.

רש"י מוסיף ומלמד אותנו פרט נוסף: נקוד על לבנו ולבנינו, לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה.

שני דברים למדנו מכאן: ראשית, לא יכול היחיד לומר: מה לי ולחטאיו של זולתי? כל אחד יחיה באמונתו! התורה מלמדת אותנו את הכלל הידוע **"כל ישראל ערבים זה לזה"**, ולכל יהודי יש אחריות על חטאי זולתו. שנית, למדנו שערבות זו על החטאים הגלויים של זולתנו, נתחדשה עת עברנו את הירדן וכנסנו לארץ ישראל.

המסר החינוכי שהתורה מעבירה לנו כאן הוא שהיהודי אינו חי במנותק מן החברה, עליו לפקוח את עיניו גם למעשיו של זולתו. התורה אינה מקבלת את הפולרליזם הנותן לגיטימציה לכל אחד לעשות את אשר עולה על רוחו ובתנאי שאינו פוגע בזולתו. התורה מצפה מכל איש ישראל לדאוג ולהיות אכפתי גם לרעהו. כאשר יהודי רואה את חברו נוהג שלא כהוגן, עליו לקיים מצוות תוכחה ולהשתדל להשיבו לדרך הישר. אם אינו עושה כן גם הוא שותף במעשה העבירה, וגם הוא עלול להיענש על כך שלא מנע את העבירה ולא הוכיחו.

התורה מחנכת אותנו לחיות חיים של אחריות חברתית. שורש התפיסה הזו הוא גם העומד בבסיס התפיסה של צדק חברתי אמיתי. שיח הזכויות אינו יכול להיות מנותק משיח החובות. בהיבט האחד, מפני שלא ניתן לדבר על האחד בלי השני. הזכות של בעלי צרכים מיוחדים לנגישות, משמעה החובה של החברה לדאוג לנגישות. אולם התורה מוסיפה רובד נוסף והוא, שהאכפתיות שלי לכך שפלוגי עובר עבירה ומפר את החובות המוטלים עליי, היא היא היוצרת את מצב האכפתיות המביא אותי לדאוג גם לזולתי. **חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות** מפני שנפשן שפלה למאוד ורוחם נמוכה אף על-פי שהן בעלי ממון אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו מוזהרים אנו עליהן שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון, והיאך נוהגין עמהן, לא ידבר אליהם אלא רכות, ולא ינהוג בהן אלא מנהג כבוד, ולא יכאיב גופם בעבודה ולבם בדברים קשים, ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו.

ביסוד הצדק החברתי עומדת ההכרה שמרכיבי החברה צריכים לדאוג זה לזה, הדבר בא לידי ביטוי ברצון של כל אחד מאיתנו להיטיב את עולמו הרוחני של הזולת ובנוסף לדאוג לצרכיו הגשמיים של הזולת, כדי ליצור חברה אכפתית יותר, שהיא חברה שתדאג גם לצדק חברתי בתוכה.

הכותב הינו: הרב אביחי קצין

ראש בית המדרש לתורה ב"שערי משפט" ורב קהילות "עדת בני ישראל המאוחדת" ו"עלומים" ברעננה.

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

